

2010

Javno preduzeće “Palić-Ludaš”

Decembar, 2009.

Godišnji program upravljanja Specijalnog rezervata prirode “Selevenjske pustare”

Aktivnosti i mere na zaštiti, održavanju, praćenju stanja i unapređenju prirodnih vrednosti - Zadaci naučnoistraživačkog i obrazovnog rada – Aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih vrednosti, razvoju i uređenju prostora – Aktivnosti na promociji vrednosti zaštićenog područja – Dokumentacija potrebna za sprovođenje ciljeva i aktivnosti – Saradnja - Finansiranje

1. AKTIVNOSTI I MERE NA ZAŠTITI, ODRŽAVANJU, PRAĆENJU STANJA I UNAPREĐENJU PRIRODNIH VREDNOSTI

1.1. Zaštita prirodnih vrednosti

1.1.1. Flora i vegetacija

- 1.1.1.1. Nastavak aktivnosti na proceni stanja habitata najugroženijih vrsta i primenjivanje osnovnih mera za njihovu zaštitu i unapređenje u Selevenjskoj šumi (kroz praćenje stanja i povremeno čišćenje mikrolokaliteta).

1.1.2. Zaštita ekoloških karakteristika prostora

- 1.1.2.1. Prilagođavanje kalendara upravljanja Rezervata i usklađivanje termina sledećih aktivnosti: košenje livada, periodične zabrane ispaše na pašnjacima (za vreme gneždenja ptica), kalendar turističkih manifestacija, termini privremenih zatvaranja određenih staza u Rezervatu.

1.1.3. Fauna

1.1.3.1. Zooplankton i mikrofauna

Nastavak hidrobioloških analiza: određivanje kvalitativnog i relativnog-kvantitativnog sadržaja zooplanktona i mikrofaune manjih efemernih voda na području Rezervata. U literaturi ne postoje zabeleženi podaci o istraživanjima zooplanktona i mikrofaune vlažnih i periodično plavljenih livada, kao ni efemernih voda koje tokom letnjeg perioda presušuju. Planiran je nastavak istraživanja pomenutih grupa (mesečnom dinamikom) i na bazi evidentiranog stanja (sastava zajednica) utvrdi korelacija sa sastavom biljnih zajednica, batrahofaune, herpetofaune i ornitofaune. Aktivnosti su započete tokom 2008. godine.

1.1.3.2. Vodozemci i gmizavci

Aktivnosti na obezbeđivanju istraživanja faune Rezervata- batraho- i herpetofaune. Postojeći podaci o ovim grupama živog sveta na celom području su nedovoljni za utvrđivanje potrebnih mera zaštite u Rezervatu. Nastavak aktivnosti na pripremama obimnijeg monitoringa u saradnji sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije i Biološkim fakultetom Univerziteta u Beogradu.

1.1.3.3. Ptice

Sprovođenje aktivnosti na očuvanju ornitofaune i njihovih staništa u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“

1. Zimsko hranjenje ptica pevačica

Nastavak aktivnosti, kako zbog pomoći u ishrani ptica pevačica tokom hladnog zimskog perioda, tako i zbog bolje i veće dinamike u kretanju i boravku ovih ptica u Rezervatu. Na području rezervata je postavljena hranilica na lokalitetu u Selevenjskoj šumi koja se puni semenom po potrebi.

2. Postavljanje veštačkih duplji

Planira se dalje postavljanje duplji različitih veličina i oblika po celoj površini Rezervata radi povećanja brojnosti postojećih gnezdarica od kojih su neke i prirodna retkost i radi nastanjivanja nekih novih vrsta ptica dupljarica kojima su ovakva mesta za gnežđenje u okruženju Rezervata. Poseban akcenat je stavljen na praćenje populacije modrovrane (*Coracias garrulus*), koja je nekada bila velika na teritoriji Vojvodine. S obzirom da su joj prirodna staništa znatno izmenjena, veliki značaj za njeno održanje i povećanje broja gnezdećih parova predstavlja postavljanje veštačkih duplji. Takođe se planira i dalje praćenje uspešnosti gnežđenja u postavljenim dupljama, praćenje korišćenja duplji u zimskom periodu (za prenoćišta), čišćenje duplji posle sezona gnežđenja i nastavak projekta postavljanjem duplji za modrovrane (*Coracias garrulus*).

3. Monitoring efikasnosti postavljenih veštačkih duplji

Uporedo sa postavljanjem veštačkih duplji za gnežđenje, nastaviće se i sa monitoringom uspešnosti postavljanja duplji u sezoni gnežđenjana. Evidentiraće se uzroci koji najčešće dovode do propadanja legla u potpunosti (ljudski faktor i slučajni uzroci).

4. CES projekat

Nastaviće se sa kontinuiranim prstenovanjem ptica u sezoni gnežđenjana na istom lokalitetu i upotrebom istih ornitoloških mreža (najmanje jednom nedeljno u periodu od 15. aprila do 15. jula).

5. Kolonija lasta bregunica (*Riparia riparia*) i pčelarica (*Merops apiaster*)

Aktivnosti čišćenja i prilagođavanja staništa za gnežđenje ovih vrsta se nastavljaju, kako bi se povećao broj gnezdećih parova bregunica i pčelarica na području Rezervata. Na osnovu dosadašnjih rezultata, ustanovljeno je da se sa veoma malim izmenama na terenu, dobija značajno veći broj gnezdećih parova.

1.2. Održavanje, praćenje stanja i unapređenje prirodnih vrednosti

1.2.1. Obeležavanje

- 1.2.1.1. Održavanje obaveznih tabli i oznaka na osnovu Pravilnika o obeležavanju prirodnih dobara (Sl.gl. RS 30/92,24/94,17/96) odvijace se prema potrebi- u slučaju oštećenja, ili ruživanja obaveznih oznaka.
- 1.2.1.2. Održavanje informativnih tabli i elemanata na edukativnim stazama (drveni mostovi, platforme, molovi)

1.2.2. Održavanje

- 1.2.2.1. Nastavak radova na sprečavanju širenja trske i usporavanju nepovoljnih procesa sukcesije na području subjedinića Rezervata na kojima su zastupljeni ekosistemi vlažnih livada i drugih manjih efemernih stajaćih voda.
- 1.2.2.2. Nastavak aktivnosti na evidentiranju i lokalizovanju divljih deponija. Tokom 2009. godine Upravljač je kroz saradnju sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja evidentirao postojeće deponije na području Predela izuzetnih odlika „Subotička pešćara“. Registrovan je određeni broj odlagališta smeća i urađena je sanacija jedne veće deponije (čuvarska služba Upravljača). Planirano je da se nastavi sa aktivnostima evidentiranja, lokalizovanja i sanacija deponija.

1.2.3. Praćenje stanja

- 1.2.3.1. Praćenje stanja prirodnih vrednosti na terenu kroz čuvarsku i stručnu službu.
- 1.2.3.2. Čuvanje prostora Specijalnog rezervata prirode i nadzor nad sprovođenjem propisanih režima, nastaviće se obavljanjem čuvarskih i nadzorničkih poslova.
- 1.2.3.3. Praćenje aktivnosti i kontrole izgradnje objekata na području Predela izuzetnih odlika „Subotička pešćara“ će se obavljati u saradnji sa građevinskom i ekološkom inspekcijom. Tokom 2009. godine je započet proces evidentiranja izgrađenih objekata (posebno u zoni I i II stepena zaštite); tokom 2010. godine je planiran nastavak aktivnosti na evidentiranju izgrađenih objekata- u saradnji sa lokalnom samoupravom (Služba za građevinarstvo i Služba za komunalne poslove, preduzetništvo i zaštitu životne sredine).

1.2.4. Unapređenje stanja

1.2.4.1. Nastavak sprovođenja mera aktivne zaštite prirode- odstranjivanje podrasta kiselog drveta (*Ailanthus altissima*) iz šumskih sastojina i peščarskih čistina Selevenjske šume koje neposredno ugrožavaju opstanak populacija retkih i zaštićenih vrsta.

1.2.4.2. Nastavak suzbijanja ciganskog perja (*Asclepias syriaca*), koji na osam lokaliteta ugrožava otvorenu peščarsku vegetaciju, na staništima prirodnih retkosti, koje su navedene u Crvenoj knjizi Srbije. Neophodno je kontinuirano odstranjivati jedinke ciganskog perja sa svih lokaliteta, da bi se sprečilo širenje semena putem vetra, kao i da bi se jedinke oslabile i sprečilo njihovo vegetativno razmnožavanje (poznato je da se pomenuta vrsta u samo 2% slučajeva razmnožava polno- iz semena, a da se većim delom razmnožava vegetativno- podzemnim izdancima).

1.2.4.3. *Način čuvanja, ljudski resursi, stanje opremljenosti i potrebe u 2010. godini*

Na ukupnoj površini od 5369,90 ha poslove čuvanja sprovodi jedan čuvar sa srednjom stručnom spremom, uz koordinaciju sa stručnim saradnicima. Dosadašnja praksa je pokazala da broj zaposlenih nije dovoljan, jer je osim poslova čuvanja zaštićenih prirodnih dobara, čuvar mora aktivno da učestvuje i u realizaciji poslova sprovođenja mera aktivne zaštite prirode, praćenja stanja živog sveta i prirodnih vrednosti; neophodno je da saraduje sa vlasnicima i korisnicima prostora, šumočuvarima, lovočuvarima i da u određenim okolnostima učestvuje u edukaciji kako posetilaca, tako i lokalnog stanovništva. Pored nedovoljnog broja čuvara, za dalji rad je neophodno obezbediti i adekvatnu opremu uz pomoć koje bi se poslovi čuvanja realizovali, kao i uniforme i terenska vozila. Izgradnjom Vizitorskog centra Ludaš i kupovinom dela neophodne opreme preko Programa susedske saradnje Mađarske i Srbije, uslovi za rad su znatno poboljšani, ali je za normalno funkcionisanje neophodno obezbediti dodatna sredstva. Pored plata za čuvarsku službu, potrebno je obezbediti i gorivo za postojeće terensko vozilo.

Javno preduzeće „Palić-Ludaš“ je samo delimično u mogućnosti da obezbedi sredstva iz sopstvenog budžeta. Sredstva za sprovođenje mera aktivne zaštite prirode se potražuju od Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja i Pokrajinskog sekretarijata za zaštitu životne sredine i održivi razvoj.

1.2.4.4. *Planiranje i sprovođenje mera protivpožarne zaštite*

Zaštita Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“ od požara je bazirana na sprovođenju mera prevencije od širenja požara prilikom paljenja zaostale vegetacije na oranicama koje se nalaze u okviru zaštićenog prirodnog dobra. Budući da su pomenute aktivnosti sezonskog karaktera, čuvarska služba Upravljača u tom periodu sprovodi pojačani nadzor, kontrolu i praćenje aktivnosti. Pored delovanja u vanrednim situacijama, Upravljač kontinuirano obavlja aktivnosti u cilju sprovođenja mera protivpožarne zaštite:

- realizuje se svakodnevno praćenje klimatskih uslova i stanja gorivog materijala u cilju procene tekuće opasnosti od pojave požara
- organizovano je osmatranje i obaveštavanje o pojavi požara tokom požarnih sezona
- na izuzetno ugroženim područjima (šumski pojas, pojas tršćaka) u prvom stepenu zaštite, obavlja se svakodnevni monitoring
- uređena su izletišta koja se nalaze pod kontrolom upotrebe i loženja vatre

- tokom javnih skupova (Prvomajski praznici) se odvija pojačani nadzor (u saradnji sa poljočuvarskom i lovočuvarskom službom), a distribuiraju se i propagandni materijal o opasnosti i ugroženosti staništa od požara
- zaštita od požara realizuje se u saradnji sa poljočuvarskom službom opštine subotica
- u sprovođenju mera zaštite, Upravljač ima izuzetno dobru saradnju sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja; Vatrogasnom službom Ministarstva unutrašnjih poslova i vatrogasnim društvima.

2. ZADACI NAUČNOISTRAŽIVAČKOG I OBRAZOVNOG RADA

2.1. Istaživačke aktivnosti

2.1.1. Floristička istraživanja i kartiranje vegetacije

Nastavak terenskog rada na kartiranju vegetacije pomoću aerosnimaka- određivanje nultog stanja. Nastavak terenskog rada na kartiranju vegetacije pomoću aerosnimka. Nastavak kartiranja i monitoringa populacija prirodnih retkosti u flori. Nastavak kartiranja i procena stanja Selevenjske šume, koja će stvarati osnovu za planiranje restauracije. Procena degradacije objektivnim ekološkim metodama. Procena stanja na livadama, čije površine su smanjene preoravanjem- korišćenje aerosnimka i upoređivanje sa katastarskim podacima. Nastavak rada na izradi inventara prirodnih vrednosti, da bi se na bazi dobijenih podataka stekla osnova za valorizaciju prirodnog dobra.

Sve aktivnosti će se realizovati u saradnji sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije.

2.1.2. Faunistička i zoekološka istraživanja

Aktivnosti na obezbeđivanju istraživanja faune Rezervata, naročito batraho-, herpeto- i ihtiofaune u manjim efemernim vodama. Postojeći podaci o ovim grupama živog sveta na području su nedovoljni za utvrđivanje potrebnih mera zaštite u Rezervatu. Planirano je da se u saradnji sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije i Biološkim fakultetom Univerziteta u Beogradu uspostavi monitoring pomenutih grupa.

2.1.3. Ornitološka istraživanja

1. Monitoring

Program „Monitoring ornitofaune Selevenjskih Pustara“ će biti nastavljen i u 2010. godini u periodu gnežđenja (od maja do kraja avgusta na 15 punktova za posmatranje).

2. Nastanjivanje crne rode i orla belorepana

Specijalni rezervat prirode „Selevenjske pustare“ je zbog svoje izolovanosti i specifičnosti terena potencijalno pogodno mesto za nastanjivanje crne rode i/ ili orla belorepana, koji su u bliskoj prošlosti bili nastanjeni ovde. Udruženje ljubitelja prirode „Riparia“ će u saradnji sa Upravljačem nastojati da i u daljem periodu obezbedi uslove za povratak ove dve retke i značajne vrste za naše podneblje postavljenjem veštačkih gnezda, obezbeđivanjem mira u šumskom pojasu, prehranjivanjem i ostalim merama neophodnim za boravak ovih vrsta osetljivih na ljudski faktor.

3. Kartriranje gnezda

Kartiranje gnezda će se i dalje obavljati ne samo u okviru programa „monitoring“, već i zbog procene stanja i dinamike gnežđenja određenih vrsta ptica.

2.1.4. Etnografska istraživanja i negovanje tradicionalnih zanimanja u okolini zaštićenog dobra

Nastavak na radovima za osnivanje *Muzeja-kuće* za prikazivanje tradicionalnog života:

- Sakupljanje dokumentacionog materijala: starih karata, fotografija i sl.
- Sakupljanje građe (predmeti, oprema itd.)

Inventarisanje i prezentacija tradicionalnih kulturnih vrednosti naselja na području Rezervata u cilju razvoja seoskog turizma u saradnji sa nadležnim institucijama zainteresovanim istraživačima.

2.1.5. Dokumentaciono- informacioni sistemi

Nastavak rada na bazi podataka neophodnoj za upravljanje prirodnim dobrom. Unošenje novih podataka. Upotreba GPS- uređaja za unos značajnih podataka. Proširenje baze novim sadržajima (površina, brojnost populacije i drugi značajni parametri).

2.2. Obrazovni rad- edukacija

2.2.1. Edukacija učenika osnovnih i srednjih škola

Priprema i štampanje novog- dopunjenog materijala za programe đачkih ekskurzija, koje prikazuju prirodne i kulturne vrednosti Specijalnog rezervata prirode „Selevenjske pustare“. Nastavak organizovanja predavanja o zaštiti prirode u Vizitorskom centru Ludaš, kako među školskom populacijom, tako i među nastavnicima, učiteljima i novinarima.

2.2.2. Izletničko- obrazovne posete

Obogaćivanje programskih sadržaja koji su u vezi sa prirodnim vrednostima Rezervata. Rad na poboljšanju Programa za posetioce (osnovne, srednje škole; fakulteti; specijalizovane posete). Saradnja sa školama iz okolnih naselja (Hajdukovo, Bački Vinogradi, Horgoš).

2.2.3. Međunarodni volonterski radni kampovi

Organizovanje radnih kampova u saradnji sa Mladim istraživačima Srbije- Volonterskim servisom Srbije. Aktivnosti će se i naredne godine sprovoditi delom na području Specijalnog rezervata prirode „Selevenjske pustare“.

2.2.4. Pružanje pomoći prilikom izrade stručnih radova

Pružanje pomoći u izradi maturalnih i diplomskih radova koji se izrađuju na području Rezervata.

3. AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH VREDNOSTI, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA

3.1. Organizovanje i opremanje

3.1.1. Opremanje Vizitorskog centra Ludaš

Završetak opremanja Vizitorskog centra Ludaš u Hajdukovu- završetak opremanja sprata novog radnog prostora Staraoca svih zaštićenih prirodnih dobara u Subotici. Obezbeđivanje neophodne opreme za laboratoriju (kupovina binokulara, mikroskopa i druge neophodne opreme) u cilju dobijanja sertifikata.

3.1.2. Uređivanje edukativnih staza na području rezervata

Nastavak uređivanja delova edukativne staze: opremanje osmatračnicama i reparacija oštećenih edukativnih tabli i dotrajalih mostića i platformi.

3.1.3. Očuvanje kulturne baštine- povratak tradicionalnom stočarenju

Nastavak ostvarivanja projekta „Očuvanje genetskog fonda tradicionalnih rasa domaćih životinja“ u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede Srbije. Izgradnja (adaptacija) objekata za životinje i opremanje. Nastavak monitoringa pašnjaka i ispaše.

3.2. Održivo korišćenje prirodnih vrednosti

3.2.1. Kontrolisano sečenje i košenje trske

Kontrolisanim sečenjem i košenjem trske na području subjedinice *Traćik*, kao vrednog materijala, a ujedno i smanjenja procesa obrastanja vlažnih livada i sukcesije ekosistema. Seču i košenje će obaviti zainteresovani meštani i pojedinci i ekipa Upravljača, pod kontrolom stručnog tima Upravljača.

3.2.2. Poljoprivreda

Nastaviće se kontinuirani rad sa korisnicima i vlasnicima poljoprivrednog zemljišta na edukaciji i prezentaciji prirodnih vrednosti njihovog zavičaja i razvijanju projekata posebnog korišćenja. Radiće se i na programima povratka tradicionalnom stočarenju (u delovima gde je to dozvoljeno). U saradnji sa Poljočuvarskom službom opštine Kanjiža, planirane su i edukativne i organizacione aktivnosti na uvođenju organske poljoprivredne proizvodnje u zaštitnoj zoni Rezervata.

3.2.3. Lov

Raditi na usklađivanju planova i postojeće, važeće *lovne osnove* u pogledu poštovanja i nenarušavanja propisanih režima zaštite i ustanovljavanju novih mogućnosti razvoja. Sa lovcima (lovačka udruženja iz Bačkih Vinogradai Horgoša) je potrebno uspostaviti neophodne funkcionalne odnose radi što bolje saradnje u cilju poštovanja režima zaštite i unapređenju i razvoju zaštićenog područja.

4. AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI VREDNOSTI ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

4.1. Prezentacija prirodnog dobra

Preduzimanje svih aktivnosti radi podizanja nivoa promocije Specijalnog rezervata „Ludaško jezero“ kroz pripremu:

4.1.1. Izdanja

Planirano je izdavanje Priručnika „Blago Selevenjskih pustara“- knjižice koja obuhvata tekstove i fotografije svih retkih i ugroženih biljnih taksona na području Rezervata. Nastavak rada na internet prezentaciji Upravljača (www.ludas.rs), kroz postavke vesti, tekstova i fotografija. Obnavljanje štampanja lifleta koji prate edukativne staze (trojezično).

4.1.2. Specijalni prospekti i plakati

U skladu sa nastavnim jedinicama oblasti ekologije i zaštite životne sredine Naučno- nastavnih Programa osnovnih i srednjih škola, planirana je izrada postera i plakata koji bi se koristili u nastavi prilikom specijalizovanih poseta Rezervatu.

4.1.3. Prezentacije- seminari- tribine

Tokom godine je planirano organizovanje više prezentacija, radionica i seminara za različite ciljne grupe, sa osnovnom idejom promocije vrednosti zaštićenog područja. Pored toga, Upravljač planira i organizovanje seminara o primeni (implementaciji) novog Zakona o zaštiti prirode i, uopšte, zakonskoj legislativi koja se primenjuje u delokrugu zaštite prirode. Očekujemo pomoć drugih upravljača i nadležnog Ministarstva.

4.1.4. Informisanje medija i promocija putem medija

Saradnja sa medijima u okviru promocije prirodnih vrednosti Rezervata i celog regiona, kao i značaja ekološke edukacije školske populacije, kako na terenu, tako i implementacijom sadržaja u okviru programa nastave biologije i ekologije u osnovnim i srednjim školama.

5. DOKUMENTACIJA POTREBNA ZA SPROVOĐENJE CILJEVA I AKTIVNOSTI

- Izrada Godišnjeg programa upravljanja Specijalnog rezervata prirode „Selevenjske pustare“
- Izrada Godišnjeg izveštaja o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Specijalnog rezervata prirode „Selevenjske pustare“
- Usaglašavanje dokumentacije Upravljača sa odredbama Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, broj 36/09) - izrada *Plana upravljanja Specijalnim rezervatom prirode „Selevenjske pustare“ za period 2010 – 2019. godine* i *Pravilnika o unutrašnjem redu i čuvarskoj službi*.

- Izrada posebnih programa i projekata i dokumentacije za konkurisanje za sredstva prema različitim fondovima (na lokalnom i međunarodnom nivou)
- Učešće u izradi raznih Programa koji se odnose na Specijalni rezervat prirode „Selevenjske pustare“, a realizuju ih druge institucije ili nevladine organizacije

6. SARADNJA SA KORISNICIMA RESURSA I PROSTORA

Saradnja sa korisnicima prostora sa idejom ostvarivanja ciljeva zaštite i organizovanja zajedničkih akcija sa:

- Mesnom zajednicom „Bački Vinogradi“- u cilju organizovanja zajedničkih akcija i manifestacija na području Rezervata, kao i oko očuvanja kulturno-etnološkog nasleđa tog predela
- Mesnom zajednicom „Horgoš“- oko očuvanja kulturno-etnološkog nasleđa tog predela i u cilju organizovanja zajedničkih akcija i manifestacija na području Rezervata
- Programska saradnja sa korisnicima prostora (poljoprivreda, lovstvo, vodoprivreda)

7. SARADNJA SA NADLEŽNIM SUBJEKTIMA I ORGANIZACIJAMA U SPROVOĐENJU PLANA UPRAVLJANJA

7.1. Saradnja sa državnim institucijama

- Programska saradnja sa Gradom- Opštinom Subotica i Opštinom Kanjiža
- Programska saradnja sa nadležnim Sekretarijatom u Pokrajini
- Programska saradnja sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja
- Programska saradnja sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije i drugim stručnim ustanovama
- Programska saradnja sa naučnim institucijama i institucijama kulture
- Saradnja sa vaspitno- obrazovnim ustanovama
- Saradnja sa Zoo- vrtom Palić na realizaciji programa poseta školskih ekscurzija, kao i u realizovanju programa *Prihvatišta za divlje ptice* koje radi u okviru „Zoo-vrta“- Palić

7.2. Međunarodna saradnja

- Stručna saradnja i razmena iskustava sa Nacionalnim parkom *Kiškunšag (Mađarska)* – rad na zajedničkim naučno-istraživačkim programima i koordinacija razmene posetilaca.

7.3. Saradnja sa civilnim sektorom

- Saradnja sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ kroz razne programe monitoringa retkih i ugroženih vrsta, mere aktivne zaštite prirode (navedeno u 1.1.2.3. i 2.1.3.)
- Dalji razvoj saradnje sa udruženjima građana (Lovačka društva Bački Vinogradi i Horgoš, nevladina organizacija „Iringo“ Horgoš)

8. FINANSIJSKA SREDSTVA ZA REALIZACIJU PROGRAMA I NAČIN OBEZBEĐIVANJA

Tabela se nalazi u prilogu Dokumenta.

Direktor JP „Palić-Ludaš“

Dragutin Miljković

Palić, 2009. godine